

REKTOR

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

2025-03-10

Dnr C2024/899

Remiss av betänkandet Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning (SOU 2024:81), U2024/02723

Karlstads universitet ställer sig bakom utredningen i huvudsak och har i detta remissvar fokuserat på det som lärosätet har synpunkter på i det lagda förslaget.

Sammanfattning

Karlstads universitet sammanfattar sina synpunkter i följande punkter:

- Karlstads universitet anser att det är problematiskt att frångå den generella principen med betyget E i svenska för grundläggande behörighet. Om förslaget genomförs menar lärosätet att konstnärliga utbildningar som idag tillämpar färdighetsprov för att avgöra studenternas förmåga att tillgodogöra sig utbildningen bör undantas.
- Karlstads universitet hade önskat att försöksverksamheten med KPU 60/75 hade kunnat utvärderas enligt den plan som finns innan eventuellt beslut fattas om en förlängning.
- Karlstads universitet ställer sig bakom förslaget om ett permanentande av VAL-projektet i enlighet med utredningens förslag och önskar att det fortsätter i projektform med egen finansiering.
- Då de flesta lärosäten rekryterar regionalt bör utbud och dimensionering av lärarutbildningen även fortsättningsvis vara ett resultat av nationella uppdrag, en dialog med närliggande kommuner och övriga huvudmän samt en intern diskussion.
- Lärosätet menar att det inte föreligger behov av ytterligare samverkansarenor på nationell nivå. Existerande arenor kan tas i anspråk för de samverkansbehov som finns och kommer att finnas.
- Lärosätet ställer sig i huvudsak bakom den föreslagna omfördelningen av omfattning från UVK till ämnesdidaktik.
- Det hade varit önskvärt om utredningen redogjort för hur ett större ansvarstagande från huvudmännen, när det gäller exempelvis övningsskolor, skulle kunna möjliggöras och finansieras.
- Lärosätet ställer sig bakom ett ökat fokus på kognitionsvetenskap, men vill poängtera behovet att skriva fram examensmålen så att kognitionsvetenskapen integreras i pedagogik och ämnesdidaktik.
- Lärosätet ställer sig bakom utredningens ambition att minska antalet examensmål, men påtalar problematiken att flera examensmål i förslaget samtidigt expanderat, både till innehåll och nivå, vilket motverkar det behov av en reducering av stoffträngseln som finns inom utbildningarna.

- Skall den kvalitetshöjning som är ambitionen med utredningens förslag kunna bli verklighet är det nödvändigt med det föreslagna resurstillskottet.
- Lärosätet ställer sig bakom den tidsplan för implementering som föreslås i utredningen

Karlstads universitets övergripande synpunkter

6 Tillträde till lärarutbildning

Grundprincipen när det gäller behörighetskrav till högre utbildning är att de skall ange vilken förkunskap som krävs för att en sökande skall kunna tillgodogöra sig den sökta utbildningen och att det skall vara tillräckligt med betyget E alternativt godkänt i de ämnen som skall krävas för behörighet. I utredningen föreslås att det skall göras undantag från denna princip.

Risken är att detta kommer att påverka högskolans möjligheter att uppfylla sitt uppdrag om breddad rekrytering. I tillägg kan förslaget även få negativa konsekvenser för konstnärliga utbildningar, exempelvis muskläroarutbildning, som utöver gymnasiebetyg, tillämpar färdighetsprov för att avgöra studenternas förmåga att tillgodogöra sig utbildningen. Erfarenheten har visat att dessa färdighetsprov på ett bättre sätt identifierar om studenten har det som krävs för att slutföra en konstnärlig utbildning än vad ett betyg i ett enskilt ämne skulle göra.

Förslagets konsekvenser för antagning och behörighetsbedömning till högre utbildning på generell nivå problematiseras inte i utredningen men borde ha varit underlag för en konsekvensutredning.

10 Principiella utgångspunkter för utredningens förslag

Utredningens utgångspunkt att lärar- och förskolläroarutbildningen skall utbilda lärare och förskolläroare med hög kompetens för yrket är lätt att ställa sig bakom. I utredningen konstateras att utbildningen behöver knytas närmare den blivande yrkesrollen än vad som uppges vara fallet med dagens utbildning. Dagens utbildning beskrivs vidare som alltför teoretisk och därigenom menar utredningen att den saknar ett innehåll som på ett explicit sätt förbereder för yrkets alla delar. Argumentationen känns igen från utredningen som föregick införandet av den senaste mer genomgripande lärarutbildningsreformen 2011. Karlstads universitet delar inte beskrivningen av dagens utbildning. UVK, VFU och ämnesstudier med ämnesdidaktik bidrar gemensamt till en utbildning som i huvudsak förbereder studenterna för sitt framtida yrke. Lärarutbildningen är dock en grundutbildning och den kan inte ensam innehålla allt det som krävs för den framtida yrkesutövningen och det komplexa och föränderliga uppdrag som det innebär att vara förskolläroare eller lärare. Det är känt från internationell forskning att nyutexaminerade lärare upplever en "praktikchock" under sin första tid som yrkesverksamma. Bland annat har Linda Darling Hammond skrivit om hur lärarutbildningar kan anpassas för att bättre förbereda studenter för övergången till yrket. Hon har också undersökt frågor kring stöd för nya lärare och hur man kan minska praktikchocken genom mentorskap och fortbildning. För att avhjälpa nyexaminerade lärares upplevelse av praktikchock krävs i första hand en utbyggd och fungerade introduktion från huvudmännen samt kontinuerlig fort- och vidareutbildningen med yrkesrelevant innehåll, något som lärosätet förordar.

11 Bättre förberedda och motiverade studenter

I utredningen föreslås att det skall krävas minst betyget C i ämnet svenska för tillträde till grundläroutbildning med inriktning mot F-3 och 4-6 samt till ämnesläroutbildning. För förskolläroutbildningen föreslås utredningen betyg D. Det undantag från principen om att betyget E (godkänd) på en kurs från gymnasieskolan är tillräckligt för att tillgodogöra sig utbildningen föreslås i utredningen med hänvisning till att lärar- och förskolläroutbildningarna har låg genomströmning, något som förklaras med att vissa studenter saknar språkliga förkunskaper.

Karlstads universitet tycker att det är problematiskt att olika läroutbildningar får olika behörighetskrav utifrån andra aspekter och argument än utifrån den princip som skall vara styrande för ett behörighetskrav.

Lärosätet instämmer i beskrivningen av den problematik som finns i relation till studenternas språkliga förkunskaper. I utredningen motiveras även de höjda betygskraven med att det skulle leda till en högre genomströmning. Genomströmningen uppskattas öka med mellan 3 och 11 % beroende på utbildning. De betygsnivåer som föreslås skulle, med hänvisning till de betyg sökande till förskolläro- och läroutbildningen hade hösten 2018 respektive hösten 2019, leda till en minskning av antalet behöriga sökande med mellan 30-50% beroende på utbildning. Utifrån den argumentation som förs i utredningen är Karlstads universitet tveksamma till om den förmodade ökningen av genomströmningen kan rättfärdiga ett undantag från den generella principen om behörighet till högre utbildning eftersom konsekvenserna inte står i proportion till det minskade studentantalet.

Karlstads universitet instämmer i behovet av att höja attraktionskraften för läroutbildningen, men i än högre grad behöver attraktionskraften för yrket som sådant öka, vilket troligtvis är den enskilt viktigaste faktorn för att även öka attraktionskraften för läroutbildningen. Läroyrkets attraktivitet är dock en avsevärt mer komplex fråga än vilka förkunskapskrav det är till utbildningen. Denna fråga inbegriper inte minst frågan om lärares arbetsmiljö, klasstorlekar och så vidare. Frågor som utredningen i och för sig inte har i uppdrag att undersöka men som ändå hade förtjänat att nämnas för att visa på frågans komplexitet.

12 Alternativa vägar till läroexamen

Karlstads universitet hade önskat att försöksverksamheten med KPU 60/75 hade kunnat utvärderas enligt den plan som finns innan eventuellt beslut fattas om en förlängning för att på så sätt säkerställa att kvaliteten på de nya KPU-programmen säkerställs och att inte eventuella kvalitetsproblem permanentas.

Karlstads universitet vill särskilt poängtera betydelsen av att beslut fattas i frågan om VAL-projektets framtid. Ett permanentande, som föreslås, ger en möjlighet att arbeta långsiktigt och strategiskt tillsammans med kommuner och andra huvudmän. Valideringsarbetet som genomförs inom VAL lyfts fram som ett gott exempel i utredningen. Den särskilda finansieringen behöver fortsätta för att lärosätena som ingår i projektet skall kunna fullgöra det uppdrag som den särskilda regleringen av VAL-projektet anger. Den nationella samordningen, samarbetet lärosäten emellan och finansieringen förutsätter att det även fortsättningsvis är ett mindre antal lärosäten som har uppdraget att genomföra projektet. Den erfarenhet som byggs upp under en längre tid bidrar också till hög kvalitet och stabilitet.

13 Ökat behov av samverkan

Karlstads universitet ställer sig bakom utredningens beskrivning av behovet av en ökad samverkan mellan lärosätena och med skolhuvudmännen. Att samarbetet skall ske på frivillig grund är positivt. Det konstateras att ingen vägledning ges till hur lärosätena när det gäller hur de, i samverkan med varandra, skall planera utbud och dimensionering. Dessa öppna skrivningar av hur samarbetet ska gå till öppnar upp för möjligheter men kan också bli potentiellt svåra att hantera. Karlstads universitet skulle därför önska ett vägledande beslut om de föreslagna samverkansprocesserna.

De flesta lärosäten rekryterar regionalt och förser därmed i första hand de mer närliggande områdena med lärare. Det finns inget som talar för att det som föreslås i utredningen skulle ändra denna ordning. Att lärosätenas utbud och dimensionering av lärarutbildningen i huvudsak skulle vara ett resultat av något annat än nationella uppdrag, en dialog med närliggande kommuner och övriga huvudmän samt en intern diskussion är inte önskvärt.

Karlstads universitet kan inte, utifrån det som framförs i utredningen, se att det föreligger något ytterligare behov av nya samverkansarenor. Lärarutbildningskonventet, SUHF:s expertgrupp, nätverket för RUC samt ledningsgruppen för VAL är några exempel som lyfts i utredningen och som verifierar att det redan idag görs mycket och att de samverkansstrukturer som behövs redan finns på plats. Någon eller några av dessa grupperingar skulle kunna användas som samverkansarena kring lärosätenas utbildningsutbud.

Inom överskådlig framtid kommer samtliga lärare som utbildas fortsatt få anställning efter genomförd utbildning. Det finns till och med skäl att tro att utredningens förslag, om de blir verklighet kommer att kunna leda till en lärarbrist, och därigenom kommer dialogen inte handla om en dimensionering i ordets rätta bemärkelse. Däremot kan det finnas behov av en dialog om utbud lärosäten emellan. Karlstads universitet vill lyfta fram betydelsen av att lärosätena får ordentlig med tid för detta samverkansarbete. Något som blir möjligt om beslut fattas i enlighet med den tidsplan som föreslås i utredningen.

Karlstads universitet har samarbetat med kommunala lärcentra sedan början på 2000-talet för att ge utbildning till förskollärare och grundskollärare. Lärosätet välkomnar att denna typ av samverkan lyfts fram som viktig och betydelsefull för att möjliggöra en breddad rekrytering och för att större delar av landet skall kunna erbjuda sin befolkning en möjlighet att ta del av högre utbildning.

14 Utveckla innehållet i lärarutbildningarna

Karlstads universitet ställer sig bakom den föreslagna omfördelningen av omfattning från UVK till ämnesdidaktik.

Karlstads universitet anser dock inte att utredningens förslag om omfördelning av utrymme mellan UVK och ämnes- och ämnesdidaktiska studier ges rimliga förutsättningar. Ett stort problem inom dagens lärarutbildning är stoffträngseln. Förslaget riskerar att spä på detta problem genom att både tillföra innehåll i utbildningens samtliga delar (UVK, ämnesstudier, ämnesdidaktik och VFU) och höja nivåerna i ett antal av de föreslagna examensmålen. Ett exempel på att nivå höjs och omfattningen ökar är examensmålet som rör vuxnas lärande för blivande ämnes- och yrkeslärare.

Vidare anser Karlstads universitet att det är problematiskt att helt ta bort skolväsendets historia och vetenskapsteori från UVK. Det historiska perspektivet är viktigt för de blivande lärarnas förståelse för skolan som organisation och skapar förutsättningar för att arbeta i en politiskt styrd verksamhet. Även det vetenskapsteoretiska perspektivet är centralt i en akademisk professionsutbildning. Genom vetenskapsteori utvecklas kritiskt tänkande, förmåga att analysera och värdera forskningsresultat och evidensbaserade undervisningsmetoder och ger etiska perspektiv på forskning och den forskningsbaserade verksamheten. Ett visst utrymme för skolväsendets historia och vetenskapsteori skulle frigöras om nivå och innehåll i studierna om kognitionsvetenskap ändrades något i relation till förslaget.

Karlstads universitet ställer sig bakom betydelsen av att fortsätta utveckla och använda övningsförskolor och skolor. Lärosätet vill dock betona att en hög kvalitet på den verksamhetsförlagda utbildningen även förutsätter ett stort ansvarstagande från huvudmännen och att det hade varit önskvärt att utredningen även föreslagit hur detta betydelsefulla delade ansvar för VFU:n skulle kunna organiseras och hur huvudmännens föreslagna ökade ansvar inom ramen för övningsförskolor och övningsskolor skall finansieras.

15 Ökat fokus på kognitionsvetenskap

Karlstads universitet ställer sig bakom en förstärkning av kognitionsvetenskap inom lärarutbildningarna. Kognitionsvetenskap är redan idag en central komponent inom pedagogik och ämnesdidaktik, och genom att skriva fram området explicit i generella termer i examensmålen riskerar kognitionsvetenskapen att utvecklas till ett allmänt kunskapsområde. Kognitionsvetenskap ger goda förutsättningar för att förstå hur inläring går till, men behöver integreras i pedagogik och ämnesdidaktik om denna kunskap praktiskt skall kunna användas i undervisningssituationen. Med tanke på att utredningen hade som mål att öka praktisk metodik inom utbildningarna blir det av yttersta vikt att kognitionsvetenskapen integreras i denna, och inte utvecklas till ett allmänt teoretiskt undervisningsinnehåll, vilket vissa skrivningar i utredningen riskerar att leda till.

Vidare innebär förslaget att behovet av kompetensutvecklingsinsatser kommer att bli omfattande för en bred grupp av lärarutbildare inte bara inom UVK, utan även för lärarutbildare inom ämnesdidaktik och VFU. Således är det inte endast de lärarutbildare som undervisar inom UVK och specifikt inom en framtida kurs med fokus på kognitionsvetenskap som behöver kompetensutveckling. Det kommer att leda till betydande kostnader som behöver finansieras.

16 Ökat fokus på undervisning om läs- och skrivinläring

Karlstads universitet ställer sig bakom utredningens förslag om att stärka området läs- och skrivinläring inom förskolläro- och grundlärarutbildningarna under förutsättning att kompletterande förslag som ger utrymme och möjligheter för att genomföra denna utveckling också genomförs. Det gäller både omfördelning av högskolepoäng från UVK till svenskämnet och resursförstärkningen som skulle möjliggöra mer undervisningstid och praktisknära inslag riktat mot läs- och skrivinläring.

17 Uppdaterade examensmål

Karlstads universitet välkomnar att antalet examensmål blir färre enligt utredningens förslag. Samtidigt kommer innehållet i de föreslagna examensmålen att bli mer omfattande och nivån på ett antal examensmål högre. Som tidigare nämnts leder detta till en ökad stoffträngsel. Lärosätet hade önskat att utredningens översyn av examensmålen lett fram till ett förslag som minskat stoffträngseln i utbildningarna.

18 Kvalitetsförstärkningar av lärarutbildningarna

Karlstads universitet välkomnar utredningens förslag om särskilda och höjda ersättningsbelopp för ämnes- och ämnesdidaktiska studier inom lärarutbildningen. Den föreslagna höjningen av ersättningsbeloppen är en förutsättning för att den kvalitetshöjning som är ambitionen med utredningens förslag kunna bli verklighet. Inte minst inom HTJS-området har ersättningsbeloppet varit allt för lågt under en längre tid. Genom förstärkningen kan undervisningstiden öka och mer fokus på praktisknära inslag möjliggöras.

19 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Karlstads universitet ställer sig i huvudsak bakom den tidsplan för implementering som föreslås i utredningen men delar utredarens synpunkt om att den förutsätter ett riksdagsbeslut under 2025. Om beslut fattas senare behöver tidsplanen för ikraftträdandet ändras.

Om VAL permanentas behöver möjligheten för VAL-studenter att slutföra en äldre påbörjad utbildning beaktas. Slutdatum för möjligheten att utfärda examina enligt äldre bestämmelser bör därför inte begränsas till juli 2035 inom VAL-projektet.

I övrigt ställer sig Karlstads universitet bakom de föreslagna övergångsbestämmelserna.

Detta yttrande lämnas av rektor Jerker Moodysson efter föredragning från Tony Ingemarsson, utbildningssamordnare Lärarkansliet. Anne-Christine Larsson Ljung, universitetsdirektör, och Viktor Strömwall, studentkårens ordförande, har varit med om den slutliga handläggningen.

Jerker Moodysson

Tony Ingemarsson